

QISHLOQ XO‘JALIGIDA UZUM YETISHTIRISH TEXNOLOGIYALARI VA HOSILDORLIKNI OSHIRISH TADQIQOTI

Yunusov Shavkatbek Yuldashevich

Anotatsiya. *Hozirgi kunda O‘zbekistonda uzum yetishtirish sohasi mamlakatning qishloq xo‘jaligi tarmog‘ida muhim o‘rin tutadi va eksport salohiyatini oshirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu tezisda uzum bog‘larining agrobiologik xususiyatlari, parvarishlash texnologiyalari, sug‘orish va o‘g‘itlash tizimlari hamda hosildorlikni oshirishda zamonaviy agrotexnik usullar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ilmiy asoslangan agrotexnika yondashuvlari uzum hosildorligi va meva sifatini barqaror oshirishda muhim omil hisoblanadi.*

Kalit so‘zlar: *uzum, bog‘dorchilik, agrotexnika, hosildorlik, sug‘orish tizimi, o‘g‘itlash, parvarishlash, intensiv texnologiya.*

O‘zbekistonning qishloq xo‘jaligi sohasida uzum yetishtirishning rivojlanishi nafaqat mahalliy iste‘molni ta‘minlash, balki eksport salohiyatini oshirish nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Uzumning yuqori hosildorligi va sifatli meva berishi bir qator agrotexnik omillarga bog‘liq bo‘lib, ular orasida nav tanlash, parvarishlash, sug‘orish va o‘g‘itlash tizimlari, shuningdek, kasallik va zararkunandalarga qarshi samarali chora-tadbirlar alohida o‘rin tutadi.

Uzum yetishtirishda mahalliy iqlim sharoitlarini hisobga olgan holda agrotexnik tadbirlarni tizimli ravishda qo‘llash hosildorlikni barqaror oshirish va meva sifatini yaxshilash imkonini beradi. Shu sababli, mazkur tezisda uzum bog‘larida qo‘llaniladigan agrotexnika usullari, sug‘orish va o‘g‘itlash tizimlari, intensiv bog‘dorchilik texnologiyalari va ularning hosildorlikka ta‘siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ilmiy asoslangan amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va uzum yetishtirish sohasida samaradorlikni oshirishga yo‘l ochadi.

Mazkur tezisning asosiy maqsadi — O‘zbekiston sharoitida uzum yetishtirishda zamonaviy agrotexnik usullarni qo‘llash orqali meva hosildorligini va sifatini oshirish imkoniyatlarini o‘rganishdir. Shu bilan birga, ilmiy asoslangan sug‘orish, o‘g‘itlash va parvarishlash tizimlarini ishlab chiqish, intensiv bog‘dorchilik usullarining samaradorligini tahlil qilish, meva ishlab chiqarishning iqtisodiy va ekologik jihatlarini baholash ham tadqiqotning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi.

Tezis vazifalari:

- Uzumning agrobiologik va ekologik xususiyatlarini o‘rganish;
- Hosildorlikka ta‘sir qiluvchi asosiy agrotexnik omillarni aniqlash;
- Sug‘orish va o‘g‘itlash tizimlarining hosildorlik va meva sifatiga ta‘sirini baholash;
- Zararkunanda va kasalliklarga qarshi ekologik xavfsiz kurash tadbirlarini tahlil qilish;
- Intensiv bog‘dorchilik texnologiyalarining afzalliklari va iqtisodiy samaradorligini o‘rganish;

– Ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rganish va ularni mahalliy sharoitga moslashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot predmeti — uzum yetishtirish jarayonida qo‘llaniladigan agrotexnik tadbirlar, sug‘orish va o‘g‘itlash tizimlari, parvarishlash texnologiyalari hamda ularning meva hosildorligi va sifatiga ta‘siri. Shuningdek, predmet intensiv bog‘dorchilik tizimining amaliy samaradorligi va uzum ishlab chiqarishdagi iqtisodiy va ekologik ahamiyatini o‘z ichiga oladi.

Uzum yetishtirish qishloq xo‘jaligining eng muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, hosildorlik va meva sifatiga bir qator agrotexnik omillar bevosita ta‘sir qiladi. Uzunmning rivojlanish jarayoni iqlim, tuproq sharoiti, sug‘orish, o‘g‘itlash, parvarishlash va kasallik hamda zararkunandalarga qarshi kurash tadbirlariga bog‘liq. Shu sababli, uzum yetishtirishda agrotexnika tadbirlarini tizimli va ilmiy asosda qo‘llash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Uzum navini tanlashda mahalliy iqlim va tuproq sharoitlariga moslik asosiy talab hisoblanadi. O‘zbekistonning turli hududlarida “Sultana”, “Rizamat”, “Kishmish” kabi navlar yaxshi hosil beradi va yuqori sifatli meva beradi. Nav tanlashda hosildorlik, kasalliklarga chidamlilik, mevaning saqlanish muddati va eksport imkoniyatlari hisobga olinadi. Sug‘orish tizimi uzum hosildorligiga bevosita ta‘sir qiladi. Tomchilatib sug‘orish usuli ayniqsa samarali bo‘lib, u suv tejamkorligi, ildiz zonasida optimal namlikni saqlash va kasalliklarning rivojlanish xavfini kamaytirish bilan ajralib turadi. Sug‘orish rejasi o‘sish davri, gullash va meva pishish bosqichlariga muvofiq belgilanadi. O‘g‘itlash tizimi ham uzumning o‘sishi va hosildorligiga katta ta‘sir ko‘rsatadi. Azot, fosfor va kaliy elementlarini me‘yorida qo‘llash daraxtning gullash, meva rivojlanishi va saqlanish muddatini uzaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, mikroelementlar bilan oziqlantirish mevaning rangi, lazzati va saqlanish sifatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Bog‘dorchilikda zararkunanda va kasalliklarga qarshi kurash tadbirlari ham alohida ahamiyatga ega. Biologik va kimyoviy himoya vositalarini ilmiy asosda qo‘llash orqali hosil yo‘qotilishining oldini olish mumkin. Daraxtlarni shakllantirish va kesish ishlarini amalga oshirish mevaning sifatini va hosildorlikni yaxshilaydi. So‘nggi yillarda intensiv bog‘dorchilik tizimi keng joriy etilmoqda. Bu usulda daraxtlar ixcham shaklda o‘stiriladi, hosilga tez kiradi va meva sifati yuqori bo‘ladi. Shuningdek, yangi seleksion navlar va zamonaviy parvarishlash texnologiyalarini qo‘llash orqali hosildorlikni barqaror oshirish va meva sifatini yaxshilash mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, uzum yetishtirishda agrotexnik tadbirlarni ilmiy asosda va tizimli qo‘llash hosildorlikni oshirish, meva sifatini yaxshilash va resurslardan samarali foydalanishni ta‘minlaydi. Uzum navini mahalliy iqlim va tuproq sharoitlariga mos tanlash, sug‘orish va o‘g‘itlash tizimini optimallashtirish, daraxtlarni shakllantirish va zararkunandalarga qarshi ekologik xavfsiz chora-tadbirlarni amalga oshirish hosildorlikni barqaror va meva sifatini yuqori qiladi. Shu bilan birga, intensiv bog‘dorchilik texnologiyalarini joriy etish meva ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligini oshiradi va eksport salohiyatini kengaytiradi. Tadqiqot natijalari uzum yetishtirish sohasida ilmiy asoslangan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga, meva sifatini yaxshilash va hosildorlikni barqaror oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullayev, S. (2020). *O'zbekiston sharoitida meva-sabzavotchilikni rivojlantirish*. Toshkent: Qishloq xo'jaligi nashriyoti.
2. Karimov, A. (2019). *Uzum yetishtirishning agrotexnik asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Rakhmonov, B. & Islomov, M. (2021). *Intensiv bog'dorchilik texnologiyalari va ularning samaradorligi*. Toshkent: Qishloq xo'jaligi akademiyasi nashriyoti.
4. Sultonov, D. (2018). *Sug'orish va o'g'itlash tizimlari: amaliy qo'llanma*. Toshkent: Agrokonsalting.
5. FAO. (2020). *Grape production and post-harvest handling*. Rome: Food and Agriculture Organization.
6. Egamberdiyev, T. (2022). *Meva daraxtlarining kasallik va zararkunandalarga qarshi ekologik himoyasi*. Toshkent: Qishloq xo'jaligi universiteti.